

JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES RESEARCH

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Open Access Refereed e-Journal & Refereed & Indexed

Article Type	Research Article	Accepted / Makale Kabul	30.12.2019
Received / Makale Geliş	16.11.2019	Published / Yayınlanma	31.12.2019

GAZİANTEP TÜRKÜLERİNDE SEVGİLİ DARLING IN GAZİANTEP FOLK SONGS

Dr. Ayşenur ÖZDAL

Şehitkamil Mehmet Api Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Gaziantep / TÜRKİYE,
ORCID: 0000-0002-8941-4503

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.1727>

Reference: Özdal, A. (2019). Gaziantep türkülerinde sevgili. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 6(48), 4677-4680.

ÖZET

Türk toplumuna ait önemli kültürel değerler sözlü kültür ürünleri aracılığı ile nesilden nesile aktarılabilmektedir. Ait oldukları toplumun duygu ve düşünce dünyasına dair önemli kayıtlar olarak kabul edilebilecek bu ürünler aynı zamanda tarihi belge niteliği de taşımaktadır.

Sözlü kültür ürünleri içerisinde en yaygın olanlardan biri her yaşa ve her insana hitap eden türkülerdir. Türküler ezgili olmaları bakımından diğer türlerden ayrılırken bu ezgilerin insana hissettirdikleri de türkünün anlam derinliğine önemli katkı sunmaktadır.

Bu çalışmada Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) repertuarı taranarak Gaziantep yöresine ait tespit edilen türküler içerik bakımından incelenmiştir. Çoğunlukla lirik özellikli olduğu anlaşılan Gaziantep türkülerinde sevgilinin fiziksel ve kişisel özelliklerinin toplumun ve aşğın gözünde nasıl ifade bulduğu, türkülerde nasıl ifade bulduğu değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Türkü, Gaziantep, sevgili

ABSTRACT

Important cultural values of Turkish society can be transferred from generation to generation through oral culture products. These products, which can be regarded as important records of the world of emotions and thoughts of the society to which they belong, are also historical documents.

One of the most common oral culture products is folk songs for all ages and people. While the folk songs differ from other genres in terms of their melodies, what these melodies make to people makes an important contribution to the depth of meaning of the folk songs.

In this study, the TRT repertoire was searched and examined in terms of the content of folk songs of the Gaziantep region. In Gaziantep folk songs, which were mostly lyrical, how the physical and personal characteristics of the lover found expression in the eyes of the society and the lover, and how it was expressed in folk songs were evaluated.

Keywords: Folk song, Gaziantep, darling

1. GİRİŞ

Türk edebiyatının varlığı Türklerin tarihi kadar eskidir. Türk halkı tarih boyunca birtakım estetik değerlere bağlı kalarak sosyal bağlamlar içinde hem yazılı hem de sözlü ürünler yaratmıştır. Önceleri ozan veya baksı adı verilmiş saz şairlerinin ezgi ile söyledikleri nağmeler zamanla içerik bakımından güncel hayatı da kapsamış ve türkülere dönüşmüştür (Köprülü, 2004: 71-158).

Türkü teriminin kaynağı Türk sözcüğüdür. Türk kelimesinin sonuna nisbet eki (i) getirilerek Türkü sözcüğü elde edilmiştir. Anadolu edebiyatının en eski ve en zengin türleri arasında yer alan türküler ezgi ile söylenen halk edebiyatı ürünleridir (Güzel ve Torun, 2005: 366).

Bir toplumun asırlarca ortaya koyduğu maddi ve manevi değerler kültürü oluşturur. Halkın dilinden çıkan türküler de halkın asırlarca yaşadığı değerlerinin aktarıldığı edebiyat ürünüdür. Türkçe söylenmiş şiir anlamındaki türkü için Herbert Jansky: Türkü: “*Büyük tarihi hadiseler karşısında halk kitlelerinin sevinçlerini veya ümitsizliklerini büyük şahsiyetler hakkındaki saygılarını veya nefretlerini; gençler*

arasındaki hazin aşk hikâyelerini, milli hece veznini ölçü alan ve kalpleri fetheden mısralarla, derin bir muhteva içinde dile getiren edebi, aynı zamanda musiki bakımından ehemmiyete haiz olan bu kendine özgü bestelerle söylenen; dar manasıyla ise tarihi bir vesika mahiyeti gösteren Türk halk şiirinin en eski türlerinden biri." diyerek tanımlar (Jansky'den aktaran Kaya, 2004, 148).

Doğan Kaya'ya göre "Halkın ruh hâlini, derdini neşesini, zevkini, dünya görüşünü, inancını, karşılaştığı olayları yansıtan; hece ölçüsüyle ve bir veya dört mısralı ana bölümlere çoğu defa bağlantıların getirilmesiyle söylenen; manzum ve ezgili anonim ürünlere türkü denir." (Kaya, 2004: 148).

Doğan Kaya türküleri 3 grupta sınıflandırır;

A. Yapılarına Göre Türküler

1. Ana Metinleri Bir Mısra Olan Türküler
2. Ana Metinleri İki Mısra Olan Türküler
3. Ana Metinleri Üç Mısra Olan Türküler
4. Ana Metinleri Dört Mısra Olan Türküler
5. Karşılıklı Türküler

B. Konularına Göre Türküler

C. Ezgilerine Göre Türküler (Kaya, 2004: 154-156).

Evliya Çelebi'nin "düz bir yerde ve bazı zemini mürtefi bayırlar üzere vakti olmak ile ab-ı hevası latif şehir-i azimdir." (Evliya Çelebi, 1935: 355) dediği Gaziantep'in önemli güzergâhların kavşağı durumunda olması tarihine yön vermiştir. Osmanlıya ait kaynaklarda Gaziantep "Ayıntab" adı ile geçmektedir. Şehir, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Batısında yer alır. 8 Şubat 1921'de TBMM tarafından verilen "Gazi" unvanıyla beraber Antep olan adı Gaziantep şeklinde değişen şehir, deniz seviyesinden yaklaşık 840 m yüksekliktedir. Antep, bölge ve arazi koşulları açısından her zaman iskâna uygun bir yer olarak görülmüş ve bu yüzden ilkçağlardan beri cazibe merkezi olmuştur (Özdeğer, 1988: 1). Önemli ticaret yollarının üzerinde bulunan Gaziantep pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bu medeniyet çeşitliliği sayesinde şehirde bugün de hissedilen kültürel zenginlik hâkimdir. Bu zenginlik sözlü kültür ürünlerinden, yemeklere ve gündelik yaşam aktivitelerine kadar her alanda kendini hissettirmektedir.

1.1. Gaziantep Türkülerinde Sevgilinin Özellikleri

Gaziantep yöresinden derlenmiş ve TRT repertuarında kayıtlı olan türkülerden hareketle bu çalışmada ele alınan Gaziantep türkülerinin yaygın olarak sevgi ve aşk konusunu içerdiği görülmektedir. Bu konu ile birlikte gündelik hayata dair çeşitli muhtevalar da türkülerde ele alınmıştır.

Gaziantep türkülerinde sevgilinin fiziksel özellikleri ile birlikte kişisel özelliklerine dair de çıkarımlarda bulunmak mümkündür. Yöreyle ait türkülerde sevgili için "yar" ve "güzel" sözcükleri sıklıkla kullanılmıştır. Bu sözcükler özel bir hitaptan ziyade basit yaşamın tercih edilen sözcükleri gibidir. Türkülerde sevgilinin isimlerinin doğrudan kullanıldığı da görülür; Gaziantep türkülerinde Ayşe ve Emine adları telaffuz edilir.

"Hey Acem Gızı" başlıklı türkü sevgili ile aşğın diyalogu şeklindedir. Sevdiğine "Acem kızı" diye seslenen âşık onu fiziksel özelliklerini sıralayarak sevgiliyi fiziksel özelliklerine göre almak istediğini söyler. Acem kızı güzelliğinin farkındadır ve kendisini methederek cevap verir. Türkiye'ye göre sevgilinin boyu selviye, ağzı inci mercana, gerdanı göllerdeki sunaya, gözleri ceylana ve dudağı kiraza benzemektedir;

Hey acem gızı
Buyur efendim
Dudağın görem alayım seni
Dudağın görem sarayım seni
Dudağım görüp neyliyen beni
Bahçada kiraz gördüğün yok mu (TRT, 2006b: 465).

Türkülerde sevgiliyle ilgili ortak benzetmelere rastlanılmıştır. "Karanfilem Ez Beni" adlı türküde yine sevgilinin boyu selviye benzetilir;

Karanfil kater oldu
Ayrılık yeter oldu
Nazlı yârin kokusu
Burnumda tüter oldu (TRT, 2006b: 522).

Türk edebiyatındaki şiirlerde sevgilinin dudakları genellikle küçük, kırmızı renkli, bal veya şeker tadında olarak betimlenir. "Bahçalarda Zerdali" türküsünde de sevgilinin dudakları kiraza, yanağı güle benzetilmiştir;

Bahçalarda zerdali
Benim yârim gül dalı
Kiraz gibi dudakları
Şeker ezer dilleri güllü yâr

A benim allı yârim
Yanağı güllü yârim
Ben sana git mi dedim
Ellerde yat mı dedim (TRT, 2006a: 107).

Sevgilinin sinesi ve gerdanı türkülerde telaffuz edilerek aşığın hayalindeki resim tarif edilmiştir. "Karşıda Gördüm Seni" adlı türküde sevdiğine hasret duyan âşık, sevgilinin gerdanından akan teri zehir dahi olsa içmek istediğini belirtir. Türküde yer alan bu ifade sevgilinin bir cinsel obje olarak da betimlendiğini gösterir;

Ak darı beyaz darı (kız Emine Emine)
O yandan aktar beni (yandım kibar Emine)
Ağu olsa içerim (kız Emine Emine)
Gerdandan akan teri (yandım kibar Emine) (TRT, 2006b: 527).

Türkülerde sevgilinin güzelliği abartılı bir dille övülmüştür. "Kız Bahçeye Girdin mi?" ve "Şingir Mıngır Çul Dokudum" adlı türkülerde sevgilinin güzelliğinin dilsizi dillendireceği söylenir;

Su akar millendirir (de)
Çayırı çimlendirir
O sende ki güzellik (de)
Dilsizi dillendirir (TRT, 2006b: 553).

Bir çift keklik seke seke
Bizim dağı yol eyledi (vay)
Ben kuş dili bilmez idim
Yâr beni bülbül eyledi (vay)(TRT, 2006b: 717).

Abartılı ifade "Şingir Mıngır Çul Dokudum" türküsünde "Yaktı beni kül eyledi, o yârin bir yan bakışı (vay)" satırlarında da yer almıştır.

"Bu Kadar Cevretme Aziz Sultanım" türküsünde sevgilinin insafsız ve merhametsiz olduğu dile getirilmiştir. Türkülerde sevgili genellikle merhametsiz, vicdansız olarak anlatılmış olsa da âşık bu durumdan memnundur;

Hüseyinim derki leb'i balımsın
Canımın cananı selvi dalımsın
Ne bir merhametsiz kanlı zalımsın
Perişan gönlümü sor bazı bazı (Trt, 2006a: 180).

"Çadır Altı Minare" adlı türküde (TRT, 2006a: 205)"Ah bu senin elinden de çektiklerim yetmez mi" denilerek yine sevgilinin insafsız olduğu anlatılmıştır.

Gaziantep türkülerinde sevgili genellikle kadındır. Ancak "Helvacı Helva" olarak da bilinen Çadır Altı Minare türküsünde sevgili erkektir;

Çadır altı minare
Elettim eski yare
Anam kurban ben kurbanda
Setre pantollu yare (TRT, 2006a: 205).

Gaziantep türkülerinde sevgilinin aşığın kalbinde cinsel bir arzu uyandırması da çok kez dile gelmiştir. Söyleyicisinin erkek olduğu anlaşılan türkülerde sevdiğinin yakınında olmak isteyen aşığın duygusu açıkça dile getirilmiştir;

İğne attım tarlaya (le le zalım zalım)
Pırıl pırıl parlıya (vıy vıy zalım zalım)
Kız oğlanın yanında (le le zalım zalım)
Ah dedikçe terliye (vıy vıy zalım zalım) (TRT, 2006b: 476).

Ak darı beyaz darı (kız EmineEmine)
O yandan aktar beni (yandım kibar Emine)
Ağu olsa içerim (kız Emine Emine)
Gerdandan akan teri (yandım kibar Emine) (TRT, 2006b: 527).

2. SONUÇ

Topluma ait önemli kayıtlar olarak kabul edilen sözlü kültür ürünleri toplumun olaylar karşısındaki duygularını ve düşüncelerini anlamamızı sağlar. Ele alınan türkülerden hareketle toplumun sevgiye ve kadına olan tavrını anlamak mümkündür.

Bu çalışmada Gaziantep yöresinden derlenmiş türkülerde sevgilinin özellikleri değerlendirilmiştir. Türkülerde yaygın olarak kadın-erkek ilişkilerinin anlatıldığı görülmüştür. Sevgili selvi boylu, kiraz dudaklı, yanağı gül, gerdanı suna dişleri inci mercan olarak tarif edilir. Sevgili uğruna dayanılmaz acılar çekilen bir şiir kahramanı gibidir. Fiziksel olarak bütün güzelliklerin sevgiliye atfedildiği türkülerde görülmektedir. Buna rağmen sevgili kendisine duyulan sevgiye karşı merhametsiz ve vefasızdır.

Gaziantep yöresine ait türkülerin içeriğinin incelenerek sınırlı biçimde ortaya konmuş bu çalışmanın daha derin ve kapsamlı çalışmalara zemin hazırlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

EVLİYA ÇELEBİ (1935). *Seyahatname*. C. 9. İstanbul: Milli Eğitim Vakfı Yayınları.

GÜZEL, A. ve TORUN, A. (2005). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

KAYA, D. (2004). *Anonim Halk Şiiri*. Ankara: Akçağ Yayınları.

KÖPRÜLÜ, M. F. (2004). *Edebiyat Araştırmaları-I*. Ankara: Akçağ Yayınları.

ÖZDEĞER, H. (1988). *On altıncı asırda Ayıntâb livâsı* (Vol. 1). İstanbul Üniversitesi Rektörlük, İktisat Fakültesi, Türk İktisat ve İçtimaiyat Tarihi Araştırmaları Merkezi, İstanbul.

TRT (2006 a). *Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi*. C, 1. Ankara: TRT Müzik Dairesi Yayınları.

TRT (2006 b). *Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi*. C, 2. Ankara: TRT Müzik Dairesi Yayınları.